

Competentieleren

Competentieleren is in. In dit nummer van LTM beschrijft Gerard Westhoff hoe mbo- en hbo-scholen hun onderwijs hebben aangepast, zodat ook de afnemers van deze vervolgopleidingen, de werkgevers, precies weten wat voor vlees ze in de kuip hebben. 'Voor die afnemer is het niet zo interessant of onze leerlingen een zes hadden voor het proefwerk over het *article partitif*. Zij willen weten of ze op een behoorlijke manier in het Frans de telefoon kunnen aannemen.'

In de woorden van minister Van der Hoeven is competentiegericht onderwijs '... onderwijs dat zich richt op kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en kwaliteiten van leerlingen om in bepaalde situaties te kunnen handelen.' En op zich lijkt hier niets mis mee.

Beroepsopleidingen worden echter tekortgedaan door te beweren dat ze hun leerlingen pas sinds de komst van het competentieleren goed voorbereiden op hun toekomstige taken. Het uitgangspunt voor het curriculum was altijd al het beroep; wat moeten leerlingen kunnen en kennen om straks zo goed mogelijk in dat beroep te functioneren? Wat dat betreft is het competentieleren zeer zeker geen revolutionair nieuw concept.

Het competentieleren houdt echter meer in dan deze nadruk op een combinatie van vaardigheden, attitudes en kennis. Onder het mom van een betere beroepsvoorbereidingen zijn tegelijkertijd andere vernieuwingen doorgevoerd. Arbeidsexternievere vormen van onderwijs zijn opgekomen en praktijk- of werkpleklernen heeft een steeds grotere plek gekregen in de opleidingen. En dat heeft tot nogal wat kritiek geleid.

In het begin van dit jaar zette de Onderwijsraad al vraagtekens bij het competentiegericht leren, dat vanaf augustus dit jaar in het hele mbo is ingevoerd. Enige tijd geleden trok ook het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) aan de bel. In het rapport *Duaal als Ideaal?* levert het SCP ongezouten kritiek op het praktijkleren dat hand in hand gaat met het competentieleren. Het SCP spreekt van een modieuze trend om de opleidingen door deze vernieuwingen beter te laten aansluiten op de arbeidsmarkt. Het gevolg hiervan is dat de gemiddelde hbo-student nog maar eenderde van zijn tijd op school doorbrengt. De rest moet in de beroepspraktijk gebeuren.

In de Volkskrant formuleert SCP-onderzoekster Ria Bronneman het als volgt: 'Hoewel we nog maar weinig weten over de effecten, roept tegenwoordig iedereen dat het van vmbo tot en met hbo moet worden doorgevoerd. Leerlingen hebben steeds minder contact met hun vakleraren, wat ten koste gaat van kennisoverdracht. Daar zet ik vraagtekens bij.'

Door de nadruk op het praktijkleren zijn mensen met een beroepsopleiding straks minder breed toegerust. [...] Het onderwijs heeft snel de neiging door te schieten.'

Het SCP beaamt dat deze vernieuwingen ertoe hebben geleid dat kansen op werk direct na een opleiding groter zijn geworden. Tegelijkertijd stelt het planbureau dat op langere termijn studenten met meer theorie in de opleiding betere carrièrekansen hebben. De oorzaak voor deze hausse in competentie- en praktijkleren zoekt het SCP in het kostenaspect. 'Minder dure vakleerkrachten hoeven aanstellen is voor scholen nu eenmaal heel aantrekkelijk,' aldus Bronneman.

Ook uit filosofische hoek klinkt er, terecht, kritiek op al deze vernieuwingen. Frank Vande Veire, lector aan verschillende hogescholen in België en filosoof, betoogt in *De Groene Amsterdammer* dat door het competentieleren een radicale professionalisering in het hoger onderwijs is opgetreden waardoor de verhouding tussen student en onderwijs grondig is gewijzigd. 'Als medium van een morele en reflexieve cultuur deed de leraar de student aanvoelen dat geen enkele competentie in zichzelf afgerond of definitief veroverd is, dat je eigenlijk niet competent bent als je alleen maar competent bent. Wanneer de onderwijzende instanties steeds meer alles geformaliseerd en gereduceerd willen zien tot "competenties" doen ze deze wolk van cultuur verdampen die elke leraar met zich meedraagt. En die cultuurwolk is nu juist de grondstof waaruit alle bevraging, twijfel, reflectie, kritiek wordt geput.'

Vande Veire hekelt ook de psychologie achter het competentieleren. De student moet leren te beantwoorden aan het psychologische profiel van het winnaarstype: communicatief, adaptief, flexibel, zelfredzaam, vlot in de omgang. Althans, hij wordt geleerd zich als zodanig te presenteren. Het doet Vande Veire denken aan maoïstische praktijken: 'Onder Mao werd mensen gevraagd zichzelf en hun organisatie publiekelijk te beoordelen. Het ging erom dat zij hun problemen en dus ook de oplossingen leerden formuleren in termen van de partij-ideologie. Zo zetten zelfevaluaties studenten niet echt aan tot nadenken, maar leren ze studenten hun problemen zo te formuleren dat het bij hun leraren in de smaak valt.'

Minister Van der Hoeven heeft al aangekondigd dat het competentieleren, na het beroepsonderwijs, ook post zal vatten in het voortgezet onderwijs. Maar of docenten, na de basisvorming, tweede fase en het nieuwe leren, nu zitten te wachten op nog meer kaalslag?

Johan Graus, hoofdredacteur